

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็นหัวข้อดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับตลาดนัดโค กระบือ
2. การดำเนินงานของตลาดนัดโค กระบือ
3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับตลาดนัดโค กระบือ

กรมปศุสัตว์ (2530) ได้ให้ความหมายของตลาดนัดโค-กระบือไว้ว่าเป็นสถานที่ซึ่งผู้บริโภครหรือผู้ซื้อและผู้ขายหรือคนกลางมาพบกัน แล้วตั้งราคาเพื่อขายสินค้า โดยมีรูปแบบและวิถีทางดำเนินการคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์มีความประสงค์จะขายสัตว์ของตน หรือมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายเงินจะนำสัตว์เข้ามาขายในตลาดนัดย่อยในท้องถิ่น สัตว์เหล่านี้จะถูกซื้อขายแลกเปลี่ยนหมุนเวียนจากตลาดนัดแห่งหนึ่ง ไปตลาดนัดแห่งหนึ่ง โค กระบือที่มีลักษณะดี ก็จะมีเกษตรกรซื้อไว้เป็นพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ หรือเกษตรกรบางราย ก็จะเลือกซื้อสัตว์ที่มีสุขภาพไม่ค่อยสมบูรณ์ เพื่อนำไปขุนประมาณ 2-3 เดือน แล้วจะนำกลับเข้าตลาดนัดเพื่อจำหน่ายต่อไป โค กระบือบางส่วนก็จะถูกซื้อเพื่อส่งโรงฆ่าสัตว์ ผู้ซื้อบางรายก็เก็งกำไร จากการเลือกซื้อสัตว์ในราคาหนึ่ง แล้วจำหน่ายออกไปในวันนี้ด้วยราคาที่สูงกว่า ตลาดนัดโค กระบือ ส่วนใหญ่เป็นเอกชนหรือพ่อค้าที่มีอาชีพค้าสัตว์อยู่แล้ว โดยมีหน่วยราชการให้บริการอยู่ในตลาดนัด โดยการซื้อขาย หั่ว ๆ ไปมีอยู่ 2 ลักษณะคือ เพื่อนำไปใช้เป็นแรงงานทางการเกษตร หรือเพื่อการขยายพันธุ์ และการซื้อขายเพื่อการบริโภค โดยการซื้อขายในปัจจุบันจะขายเป็นตัวโดยไม่ได้ชั่งน้ำหนัก และการกำหนดราคาโค กระบือส่วนมากเกษตรกรจะอาศัยประสบการณ์ของตนเองและอาศัยข่าวจากเพื่อนบ้าน เนื่องจากเกษตรกรหรือพ่อค้าเองก็ตาม ได้รับบริการข่าวสารจากตลาดน้อยมาก นอกจากนี้แล้วการดำเนินงานของตลาดนัดก็ประสบปัญหา เช่น การขาดอำนาจต่อรองราคาของเกษตรกร ปัญหาในการเคลื่อนย้ายสัตว์ เนื่องจากตลาดไม่สามารถออกใบเคลื่อนย้ายสัตว์ได้ ทำให้ผู้ซื้อต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อต้นทุนการซื้อสัตว์และกระทบต่อราคาขายสัตว์ของผู้ขายด้วย ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอทำให้ไม่สามารถให้บริการให้ความสะดวกได้อย่างทั่วถึง ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานของตลาดนัดโค กระบือ จำเป็นจะต้องอาศัยหน่วยงานราชการต่าง ๆ ร่วมกับเอกชน หรือกลุ่มเกษตรกรช่วยแก้ไขปัญหาและสร้างความมั่นใจแก่เกษตรกร และเพื่อให้ตลาดมีความมั่นคง ดังนั้นกรมปศุสัตว์ได้วางแนวทางการพัฒนาตลาดนัดปศุสัตว์ดังนี้

1. จัดตั้งตลาดนัดที่เป็นทางการเพื่อให้เป็นแหล่งซื้อขายแลกเปลี่ยนสัตว์ของเกษตรกร
2. จัดระบบอำนวยความสะดวกของตลาดปศุสัตว์เพื่อให้การซื้อขายเป็นไปด้วยความถูกต้อง ยุติธรรมรวมทั้งให้บริการแก่เกษตรกร ผู้ซื้อ ผู้ขาย ในการซื้อขายและเคลื่อนย้ายสัตว์
3. ปรับปรุงระบบการซื้อขาย แลกเปลี่ยนแบบเหมาตัวให้เป็นการซื้อขายแบบชั่งน้ำหนัก พร้อมทั้งแสดงภาวะการตลาด และราคากลางสำหรับซื้อขายในท้องถิ่นนั้น ๆ
4. ให้ความรู้ด้านการตลาด การคัดเลือกพันธุ์สัตว์ การเลี้ยงสัตว์พันธุ์ต่าง ๆ
5. ขยายสถานภาพตลาดนัด ให้เป็นแหล่งซื้อขายพันธุ์ทุกประเภทเพื่อกระจายพันธุ์สัตว์ที่ดีแก่ผู้เลี้ยงสัตว์ทั่วไป

2. การดำเนินงานของตลาดนัดโค-กระบือ

นิรันดร์ (2522) กล่าวว่า ในการดำเนินงานของเจ้าของตลาดนัด มีหลักการสำคัญที่จะต้องยึดถือปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. เป็นฝ่ายจัดหาสถานที่ให้เพียงพอให้แก่ผู้ขายที่นำสัตว์มา สำหรับจำนวนสัตว์ในฤดูที่สัตว์ถูกนำมาขายมากที่สุด
2. จัดหาหลักและรั้วไม้สำหรับผูกสัตว์ที่จูงมา สัตว์ที่ไม่มีเชือกจูงแต่ต้องมาเป็นฝูงเจ้าของตลาดต้องทำคอกกรวมโดยกันรั้วไว้ให้ต่างหาก
3. จัดทำเนินดิน เพื่อการนำสัตว์ขึ้นหรือลงจากรถบรรทุก สำหรับพ่อค้าที่มากวันซื้อสัตว์ครั้งละจำนวนมาก ๆ
4. โฆษณาในระยะเริ่มดำเนินการ และหามาตรการสำหรับให้ความปลอดภัยกับผู้ซื้อขายสัตว์ที่ตลาดนัด
5. ตลาดนัดที่เปิดประจำ และมีพ่อค้าสัตว์มาก ๆ อาจจำเป็นต้องหาทางเปิดที่พักแรมแบบคิดค่าบริการสำหรับพ่อค้าสัตว์ต่างท้องถิ่น ซึ่งเดินทางมาถึงก่อนวันเปิดตลาด

ฝ่ายเศรษฐกิจการปศุสัตว์ (2533) รายงานว่าการดำเนินงานภายในตลาดนัด โค-กระบือ จะเริ่มตั้งแต่เช้าจนถึงเที่ยงหรือบ่าย ตั้งแต่เวลา 05.30 น. จนถึงเวลาประมาณ 13.00 น. ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับ

1. จำนวนสัตว์ที่นำมาซื้อขายในตลาดนัดถ้าจำนวนสัตว์ที่นำมาซื้อขาย ในตลาดนัดมีมากผู้ซื้อสัตว์ต้องใช้เวลาในการเลือกดูสัตว์ให้ทั่วถึง แต่ถ้าจำนวนสัตว์มีน้อยผู้ซื้อไม่ต้องเสียเวลาคัดเลือกสัตว์ เมื่อซื้อขายสัตว์กันได้แล้ว จำนวนสัตว์ลดลง ตลาดนัดก็จะเลิกไปโดยปริยาย
2. จำนวนผู้ประกอบการในตลาดนัดว่ามีมากน้อยเพียงใด ถ้ามีผู้ประกอบการมาตลาดก็เลิกช้า
3. สภาพของตลาดนัด ในบริเวณที่ทำการซื้อขายโค-กระบือ ควรมีบริเวณกว้างขวางพอสมควร ควรมีรั้วบังแดดสำหรับสัตว์และผู้ประกอบการค้าสัตว์ ถ้าแดดร้อนจัดตลาดจะเลิกไว

4. วิธีการซื้อขายโดยทั่วไปจะมีการซื้อขายมากช่วงเวลา 08.00-10.00 น. ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ผู้ขายนำสัตว์ของตนมาถึงตลาดนัดและเลือกสถานที่ขาย ผู้ซื้อสัตว์ส่วนใหญ่ก็จะเดินทางมาถึงตลาด การซื้อขายจะใช้วิธีตกลงราคากันเองตามความพอใจของผู้ซื้อและผู้ขาย โดยจะซื้อเป็นรายตัวหรือเหมาฝูงก็ได้ ผู้ซื้อจะเลือกดูสัตว์ที่ผูกไว้ตามหลักต่าง ๆ เมื่อพอใจก็สามารถต่อรองราคากับเจ้าของได้ เมื่อตกลงราคากันแล้วก็จะเสียค่าธรรมเนียมการซื้อขายให้เจ้าของตลาด ซึ่งจะเขียนเป็นใบเสร็จรับเงิน หรือใบสำคัญการซื้อขาย ซึ่งมีรายละเอียด ได้แก่ ชื่อเจ้าของโค กระบือ ทะเบียนการค้า สถานที่อยู่อาศัย ลักษณะโค กระบือ บัตรประชาชน หากมีการเคลื่อนย้ายโค กระบือ ไปยังจังหวัดอื่นต้องขออนุญาตจากปศุสัตว์จังหวัดก่อน

5. การเสียค่าธรรมเนียมให้เจ้าของตลาดนั้นผู้ซื้อหรือผู้ขายจะเป็นผู้จ่ายค่าธรรมเนียมให้เจ้าของตลาดก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน โดยปกติแล้วผู้ขายจะเป็นผู้จ่ายค่าธรรมเนียม สำหรับค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บในแต่ละตลาดนั้นแตกต่างกันออกไป แต่จะอยู่ในระหว่าง 5-10 บาท ต่อสัตว์ 1 ตัว สำหรับตลาดนัดที่เริ่มดำเนินการใหม่ ๆ บางแห่งไม่เรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากสัตว์ที่ขายได้ ตลาดนัดบางแห่งมีการเรียกเก็บค่าผ่านประตูสำหรับโค กระบือ ที่นำเข้าไปในตลาดนัดครั้งหนึ่งก่อน โดยคิดราคาตัวละ 2 บาท เมื่อขายโค กระบือได้แล้ว จึงเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากการขายอีกครั้งหนึ่ง

เทอดชัย (2522) กล่าวถึงการซื้อขายภายในตลาดนัดว่า จะเริ่มตั้งแต่เช้าจนถึงเที่ยงหรือบ่าย หรือขณะที่แดดร้อนจัดก็จะเลิก ผู้ซื้อจะเดินเลือกดูสัตว์ที่ผูกไว้ ตามหลักต่าง ๆ อาจจะมีการแบ่งประเภทไว้ เมื่อพอใจตัวไหนก็สามารถต่อรองราคาได้ทันทีกับเจ้าของ ซึ่งจะยืนอยู่ใกล้ ๆ กับสัตว์ของตนเอง ถ้าพอใจก็ตกลงราคากัน ถ้าไม่พอใจก็เดินไปเลือกตัวอื่น ๆ ต่อไป เมื่อตกลงซื้อจะชำระค่าสัตว์เป็นเงินสด หลังจากนั้นผู้ขายจะต้องชำระเงินค่าธรรมเนียมให้กับเจ้าของตลาดหรือตัวแทน พร้อมกับรับใบสำคัญการซื้อขาย ซึ่งออกให้เพื่อแสดงว่าสัตว์นั้นผ่านการซื้อขายที่ตลาดนี้ ใบสำคัญการซื้อขายจะมีชื่อผู้ซื้อและผู้ขาย พร้อมจดหลักฐานจากบัตรประจำตัวประชาชน

ความสำคัญในทางเศรษฐกิจและสังคมของตลาดนัด

ชัยวัฒน์(2527) กล่าวว่า ตลาดที่มีศูนย์กลางดำเนินการซื้อขายในท้องถิ่น เช่น ตามหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ นั้น เป็นจุดแรกเริ่มของการเข้าถึงตลาดของเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรขนาดเล็ก ซึ่งไม่สามารถเดินทางไปขายเป็นระยะทางไกลได้ ในท้องที่ที่มีการพัฒนาต่ำ ในด้านการผลิตและการคมนาคมนั้น แหล่งซื้อขาย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนในท้องที่มีความสำคัญมาก ตลาดนัด ซื้อขายในท้องถิ่น นอกจากจะให้เกิดความสะดวกในการซื้อขายผลิตผล ในท้องถิ่นแล้วยังมีความสำคัญในการเพิ่มพูนรายได้ให้กับเกษตรกรอีกด้วย

อมรรัตน์ (2529) กล่าวถึง ความสำคัญของตลาดนัดโค กระบือ ถ้าพ่อค้าต้องการวัว ควาย จำนวนหนึ่งก็ต้องเสียเวลาในการเดินทางไปซื้อวัว ควาย ที่เกินความจำเป็นออกไป แต่เมื่อมีการจัด

ตลาดนัดโค กระบือ ก็จะทำให้เกิดความสะดวกทั้งผู้ซื้อ ผู้ขาย เพราะทำให้ผู้ซื้อพบผู้ที่ขายโดยไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังจะทำให้เกษตรกรสามารถเลือกสัตว์ที่ดี ๆ ไว้ใช้งานหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ โดยอาจจะนำสัตว์เก่าที่มีอยู่มาแลกเปลี่ยนหรือซื้อขาย และก่อให้เกิดการถ่ายเทสัตว์ไปที่ต่าง ๆ ด้วย

จุลสารวัว ควาย (2538) รายงานว่า บทบาทและความสำคัญของตลาดนัดโค กระบือ

1. เป็นสถานที่สำคัญของเกษตรกรหรือผู้ซื้อ สำหรับสัตว์ใช้งาน
2. เป็นสถานที่ก่อให้เกิดการสะพัดของเงินหรือเป็นที่หมุนเวียนเงิน เช่น เกษตรจะซื้อในฤดูทำนา พอหมดฤดูทำนา ไม่สามารถเลี้ยงได้ก็ขาย เพราะขาดเงินที่จะต้องใช้จ่าย สำหรับสิ่งอื่น ๆ จึงจำเป็นต้องขายสัตว์

3. เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนสัตว์ใช้งาน สำหรับผู้ที่เห็นว่าสัตว์เดิมมีอายุมากเกินไปหรือทำงานไม่ดี ก็สามารถนำไปแลกเปลี่ยนกับสัตว์ที่ตนพอใจมากกว่าจากตลาดนัด

4. เป็นแหล่งรวบรวมสัตว์สำหรับป้อนโรงฆ่าสัตว์ เช่น ในภาคเหนือมีที่เชียงใหม่ และลำพูน

5. เป็นแหล่งพบปะสังสรรค์ของเกษตรกร ตลาดนัดโค กระบือ เป็นสถานที่สำคัญที่เกษตรกรในท้องถิ่นได้พบปะกันประจำสัปดาห์ เป็นวันที่พักผ่อนหย่อนใจและหาซื้อของใช้ที่ต้องการ

6. เป็นศูนย์กลาง แหล่งขายอุปกรณ์ไร่นาอื่น ๆ อาทิ เช่น มีด จอบ เสียม กระดิ่งผูกคอ เชือกถ่วงสัตว์ รวมทั้งสินค้า เบ็ดเตล็ดได้แก่ หอม กระเทียม เครื่องดื่ม บุหรี่ เป็นต้น

การกำหนดราคา

ตลาดนัดโค กระบือ เป็นแหล่งที่ผู้ซื้อและผู้ขายนิยมมาซื้อขายโค กระบือกันมาก เนื่องจากมีสัตว์ให้เลือกตามความต้องการ ผู้ขายก็สามารถขายได้ตามราคาตลาดซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอุปสงค์อุปทานของโค กระบือด้วย เช่น ช่วงก่อนฤดูการทำนา เกษตรกรจะมีความต้องการโค กระบือไว้ใช้แรงงานในไร่นา ในระยะนี้ราคาโค กระบือจะค่อนข้างสูง แต่เมื่อหมดฤดูการทำนาเกษตรกรบางส่วนจะนำโค กระบือออกจำหน่าย ทำให้ปริมาณโค กระบือในตลาดนัดมีมาก ราคาโค กระบือในระยะนี้จึงลดลงต่ำกว่าช่วงอื่น ๆ

ส่วนการกำหนดราคาโค กระบือมีชีวิต เป็นการกำหนดโดยเหมาเป็นตัว และเปรียบเทียบกับราคาในตลาดท้องถิ่น ผู้ซื้อจะพิจารณารูปร่างลักษณะภายนอกโดยพิจารณาถึงความสมบูรณ์แข็งแรง รูปร่างได้สัดส่วนหรือไม่และไม่มีลักษณะผิดปกติ อายุของสัตว์จะพิจารณาว่าไม่เป็นสัตว์ที่แก่เกินไป (อายุไม่เกิน 15 ปี) ส่วนโค กระบือ ที่ใช้ฆ่าเป็นอาหารนั้นพ่อค้าจะใช้ประสบการณ์และความชำนาญคำนวณดูว่าแต่ละตัวจะได้เนื้อเท่าไร และกะประมาณราคาตามน้ำหนักเนื้อที่ได้

สากล (2525) การกำหนดมาตรฐานเนื้อโค กระบือในเมืองไทยยังไม่มี การซื้อขายมักจะใช้วิธีกะประมาณน้ำหนักสัตว์ด้วยสายตาโดยอาศัยความชำนาญและประสบการณ์ผู้ขายมักกำหนดราคาโค กระบือของคนไว้ก่อนแล้วผู้ซื้อจะเป็นผู้ต่อรองราคาเอง วิธีการซื้อขายโค กระบือที่กระทำกันมี 4 แบบ คือ

1. โดยการชั่งน้ำหนักคิดเป็นบาท/กก. โดยผู้ซื้อจะถือราคาเท่ากับราคาในกรุงเทพฯ ในขณะที่นั้นเป็นหลัก ผู้ขายจะไม่มีอำนาจต่อรองมากนัก

2. โดยการกะประมาณน้ำหนักด้วยสายตาแบบระดับชาวบ้าน ผู้ซื้อจะถามผู้ขายว่าขายเท่าไรหลังจากนั้นก็ต่อรองราคากันจนเป็นที่พอใจทั้ง 2 ฝ่าย

3. โดยการประมูลราคา นิยมทำกันระหว่างพ่อค้า

4. โดยการเร่ขายในหมู่บ้าน นิยมขายพันธุ์สัตว์ ส่วนมากเป็นพ่อค้าระดับหมู่บ้าน

Engmiger (1960) กล่าวว่าตลาดนัดโค กระบือที่มีการซื้อขายทั้งหมดต้องผ่านขั้นตอนดังนี้

- 1) ตลาดท้องถิ่น
- 2) ตลาดขายทอดสัตว์เลี้ยง
- 3) ตลาดในเมือง

ตลาดขายทอดสัตว์เลี้ยงจะกล่าวถึง การเสนอขายแล้วนำไปกักขังไว้เพื่อจำหน่ายภายหลังการขายทอดตลาด โดยการผ่านตัวแทน หรือ นายหน้า การขายสู่ศูนย์กลางของตลาดที่มีการประมูลหรือการประกวดราคาให้กับผู้ซื้อ ถ้าผู้ใดเสนอราคาสูงสุดต่อน้ำหนัก 100 ปอนด์ หรือต่อตัว วิธีนี้เป็นวิธีที่มีมาช้านาน ซึ่งนำมาจากประเทศอังกฤษ แต่ได้นำมาใช้กับหลายเมือง

Niumsup and Songprasert (1979) กล่าวว่า การซื้อขายโค กระบือ ภายในตลาดนัดจะเคลื่อนไหวตามฤดูกาลคือ ต้นฤดูการทำนา เกษตรกรต้องการโค กระบือเพื่อใช้แรงงานในไร่ นา ราคาในช่วงนี้จึงค่อนข้างสูง แต่เมื่อหมดฤดูการเพาะปลูกแล้ว เกษตรกรจะเริ่มนำโค กระบือออกจำหน่ายทำให้ปริมาณโค กระบือในตลาดนัดเพิ่มขึ้น ราคาในระยะนี้จะลดลงกว่าในช่วงเวลาอื่น ๆ ของปี

ฝ่ายวิจัยการตลาดปศุสัตว์และสัตว์น้ำ กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2524) รายงานว่า ในระยะฤดูทำนา เกษตรกรมีความต้องการโค กระบือ เพื่อใช้แรงงานในไร่ นา ราคาในช่วงนี้จึงค่อนข้างสูง แต่เมื่อหมดฤดูการเพาะปลูกแล้ว เกษตรกรเริ่มนำโค กระบือออกจำหน่ายทำให้ปริมาณโค กระบือในอนาคตเพิ่มมากขึ้น ราคาในระยะนี้จึงลดต่ำลงกว่าในช่วงเวลาอื่นของปี

การขนส่ง

ผู้ประกอบการค้าสัตว์ที่มาพบกันที่ตลาดนัดเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสัตว์นั้น ผู้ขายจะขนสัตว์มาขายที่ตลาดนัดและเมื่อผู้ซื้อสัตว์แล้วจะขนสัตว์จากตลาดนัดไปยังสถานที่ ๆ เป็นจุดหมาย

ของตน มีทั้งวิธีการขนส่งโดยใช้การเดินจูงสัตว์หรือการไล่ค้อนและขนย้ายสัตว์คดขรยนต์ ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการค้าสัตว์จะขนสัตว์ด้วยตนเอง มีเพียงบางส่วนของต้องว่าจ้างการขนสัตว์

ประเภทของผู้ประกอบการค้าสัตว์ในตลาดนัดโคกระบือ

ผู้ประกอบการค้าสัตว์ที่เกี่ยวข้องในการค้า โคกระบือ

1. ผู้ขายสัตว์ ประกอบด้วย

1.1 เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์นำสัตว์มาขาย เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโค กระบือไว้ใช้แรงงาน เมื่อสัตว์อายุมากและเลิกใช้งานแล้ว ผู้เลี้ยงจะขายต่อหรือเมื่อเกษตรกรต้องการใช้เงินมากหรือต้องการแลกเปลี่ยนสัตว์ เกษตรกรอาจจูงโค กระบือของตนไปขายที่ตลาดนัด เกษตรกรเหล่านี้อกจากจะเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้งานแล้ว อาจประกอบการค้าสัตว์รวมกับการเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ และปลูกพืชด้วย สัตว์ที่นำมาขายส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์เพศผู้ที่มีอายุมากหรือเพศเมียที่ไม่ค่อยให้ลูกแล้ว

1.2 พ่อค้าที่ซื้อสัตว์มาขุนก่อนแล้วถึงนำไปขาย พ่อค้าจะซื้อสัตว์จากเกษตรกรท้องถิ่นหรือหมู่บ้านเดียวกัน แล้วนำมาขุนโดยใช้ระยะเวลา 1-2 เดือน การเลี้ยงสัตว์ในช่วงขุนเป็นการเลี้ยงแบบพื้นบ้าน ใช้อาหารที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ฟาง กระจิน ใบมัน ยอดอ้อย เป็นต้น เมื่อสัตว์มีน้ำหนักเพิ่มขึ้นก็จะนำมาขายที่ตลาดนัด โดยมากพ่อค้าเหล่านี้จะค้าสัตว์ตามตลาดนัด ต่าง ๆ หมุนเวียนกันไป เพราะตลาดนัดที่ใกล้เคียงกันจะเปิดวันดำเนินการไม่ตรงกัน

1.3 พ่อค้าผู้รวบรวมโค กระบือ พ่อค้าประเภทนี้จะประกอบอาชีพค้าสัตว์รวมกับการเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่จะหาซื้อสัตว์ซึ่งมักเป็นสัตว์ใช้งานแล้ว โดยแยกเป็น 2 ประเภทคือ

1.3.1 พ่อค้าผู้รวบรวมสัตว์จากเกษตรกรในหมู่บ้านหรือท้องถิ่นเดียวกัน แล้วนำมาขายที่ห่างไกลในจังหวัดอื่นหรือตามชายแดน พ่อค้าพวกนี้รวบรวมสัตว์จากพ่อค้าระดับแรกอีกด้วย พ่อค้าเหล่านี้มีประสบการณ์มากจึงมักทำการค้าสัตว์เป็นอาชีพ

1.3.2 พ่อค้าผู้รวบรวมสัตว์จากเกษตรกรในหมู่บ้านเดียวกันหรือต่างหมู่บ้าน หรือท้องที่ห่างไกลในจังหวัดอื่นหรือตามชายแดน พ่อค้าพวกนี้ยังรวบรวมสัตว์จากพ่อค้าระดับแรกอีกด้วย พ่อค้าเหล่านี้มีประสบการณ์มากจึงมักทำการค้าสัตว์เป็นอาชีพ

2. ผู้ซื้อสัตว์ ประกอบด้วย

2.1 เกษตรกรซื้อสัตว์เพื่อนำไปเลี้ยง เกษตรกรส่วนใหญ่ที่มาซื้อสัตว์ที่ตลาดนัดโค กระบือ มักจะนำไปใช้แรงงานในตอนต้นฤดูการทำนา และบางส่วนนำไปใช้ทำพันธุ์

2.2 พ่อค้าขายปลีกโค กระบือชำแหละ พ่อค้าเหล่านี้จะมาซื้อสัตว์ที่ตลาดนัด เพื่อนำไปจ้างฆ่าที่โรงงานฆ่าสัตว์ แล้วนำไปจำหน่ายให้ผู้บริโภคที่เลี้ยงของตนเอง หรือลูกเสียงรายอื่น ๆ ส่วนใหญ่จะทำการค้าในท้องถิ่นของตนและมีอาชีพค้าเนื้อสัตว์ชำแหละเป็นอาชีพหลัก

2.3 พ่อค้าขายส่งโค กระบือชำแหละ พ่อค้าเหล่านี้เดินทางไปหาซื้อโค กระบือ ตามตลาดนัดแห่งต่าง ๆ เมื่อรวบรวมสัตว์ได้มากพอก็จะส่งไปขายยังโรงฆ่าสัตว์เพื่อชำแหละและขายส่งพ่อค้าเนื้อในกรุงเทพมหานคร พ่อค้าประเภทนี้จะประกอบอาชีพค้าสัตว์เป็นอาชีพหลัก

3. พ่อค้าหมุนเวียน

พ่อค้าประเภทนี้คือผู้ประกอบการค้าสัตว์ที่เป็นทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยจะมาตลาดนัดแต่เช้าแล้วคักซื้อสัตว์ที่มีผู้นำมาขาย หรือคักซื้อก่อนที่สัตว์จะถูกนำเข้าตลาด จากนั้นตนเองจะเป็นผู้นำสัตว์ที่ซื้อไว้นั้นเข้ามาขายในตลาดนัด เมื่อได้กำไรพอสมควรก็จะขายออกไป พ่อค้าเหล่านี้จะทำการค้าสัตว์ที่ตลาดนัดเป็นประจำและทำการค้าสัตว์ที่ตลาดนัดมากกว่า 1 แห่ง

ปัญหาการตลาดโค กระบือ

จากผลการศึกษาเรื่อง “ตลาดนัดโค กระบือในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” โดยฝ่ายวิจัยสินค้าเกษตรกรรมที่ 1 กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้สรุปปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานและการซื้อขายสัตว์ในตลาดนัดโค กระบือ ดังนี้

(1) บริเวณสถานที่จัดตั้งตลาดนัดบางแห่งมีทำเลไม่เหมาะสม เช่น สถานที่คับแคบ การคมนาคมไม่สะดวก ตลาดนัดบางแห่งมีน้ำท่วมถึงในฤดูการทำนาจึงจำเป็นต้องหยุดการซื้อขายในช่วงเวลาดังกล่าว

(2) การที่มีตลาดนัดแห่งใหม่ ๆ เปิดดำเนินการเพิ่มขึ้นในท้องที่ใกล้เคียงกันและมีการซื้อขายวันเดียวกันหลายตลาด ทำให้ผู้ซื้อต้องเลือกที่จะไปหาซื้อสัตว์ในตลาดใดตลาดหนึ่ง ตลาดนัดที่ไม่ได้รับความนิยมก็จำเป็นต้องปิดดำเนินการไป

(3) การที่เกษตรกรนิยมใช้เครื่องทุ่นแรงทดแทนแรงงานจากสัตว์มากขึ้น ความต้องการเลี้ยงสัตว์ไว้ในครอบครองก็ลดน้อยลง จึงมีผลทำให้จำนวนสัตว์ที่เข้าสู่ตลาดนัดน้อยลง

(4) มีการลักขโมยโค กระบือ ในตลาดนัด แต่ปัญหานี้ก็มีพบไม่มากนัก

(5) การที่เจ้าหน้าที่ในตลาดนัด มีไม่เพียงพอและการที่มีทางเข้าออก บริเวณตลาดนัดได้หลายทางทำให้การดูแลและอำนวยความสะดวกทำได้ไม่ทั่วถึง ในตลาดนัดโค กระบือขนาดใหญ่เจ้าของตลาดนัดไม่สามารถเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการซื้อขายหรือค่าผ่านประตูได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากมีผู้ขายสัตว์บางส่วนหลีกเลี่ยงการจ่ายค่าธรรมเนียมดังกล่าว

(6) แม้ว่าการซื้อขายสัตว์ในตลาดนัดส่วนใหญ่จะเป็นการซื้อขายด้วยเงินสดแต่ก็มีพ่อค้าต่าง ๆ ที่เข้ามาทำการซื้อขายสัตว์ในตลาดนัดเป็นเวลานานจนเป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันดีเกษตรกรหรือผู้ขายบางส่วนจึงยอมให้ซื้อสัตว์ด้วยเงินเชื่อ บางครั้งก็ให้เจ้าของตลาดนัดช่วยค้ำประกันให้อีกทีหนึ่งแล้วไม่นำเงินมาชำระคืนให้ เจ้าของตลาดนัดและเกษตรกรหลายรายต้องประสบปัญหาโดนโกงจากพ่อค้าเหล่านี้

(7) ปัญหาจากโรคระบาดสัตว์ เนื่องจากมีการนำสัตว์ที่เป็นโรคเข้ามาจำหน่ายในตลาดนัด ทำให้เป็นแหล่งแพร่กระจายโรคไปได้อีกต่อหนึ่ง ดังนั้นในช่วงที่มีโรคระบาดสัตว์เกิดขึ้นในท้องที่ใด ก็อาจจะต้องมีการปิดตลาดนัดในท้องที่นั้นลงชั่วคราว

(8) โคน กระบือ ที่นำเข้ามาจำหน่ายในตลาดนัดมักจะไม่มีการฉีควัคซีนหรือการเคลื่อนย้ายสัตว์ก็มักจะไม่มีการขออนุญาตเคลื่อนย้ายอย่างถูกต้อง จึงเป็นช่องทางให้มีการเรียกเก็บเงินจากค่าด่านตรวจตามเส้นทางคมนาคมต่าง ๆ ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงมีพ่อค้า โคน กระบือบางส่วนทยอยนำสัตว์เข้าสู่ตลาดนัดก่อนวันเปิดตลาด ทั้งนี้เนื่องจากก่อนวันตลาดนัดจะมีด่านตรวจตามเส้นทางต่าง ๆ น้อยกว่าวันตลาดนัด ทำให้พ่อค้าลดค่าใช้จ่ายส่วนนี้ลงไปได้

นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการตลาดโคน กระบือ ในด้านอื่น ๆ ได้แก่ มีการลักลอบฆ่าโคน กระบือ อย่างผิดกฎหมายหรือไม่มีการขออาชญาบัตรในการฆ่าอย่างถูกต้อง ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ที่ปฏิบัติตามระเบียบ เนื่องจากมีต้นทุนที่ต่ำกว่าและสามารถขายในราคาที่ต่ำกว่าได้ นอกจากนี้ยังมีการลักลอบฆ่าโคน กระบือตัวเมียที่มีลักษณะดี ก่อให้เกิดการสูญเสียสัตว์พันธุ์ดีที่ควรเลี้ยงไว้เพื่อการขยายพันธุ์ต่อไป

ตลาดนัดโคนกระบือที่เลิกกิจการ

ตลาดนัดบางแห่งไม่สามารถดำเนินการต่อเนื่องได้โดยตลอด เนื่องจากสัตว์ที่นำเข้าตลาดมีจำนวนน้อยลง ผู้ประกอบการค้ากระจายกันไปซื้อขายในตลาดอื่น ๆ การให้บริการที่ไม่ดี และมีการเปิดตลาดนัดแห่งใหม่ ๆ ในบริเวณใกล้เคียงกันขึ้น ทำให้ตลาดไม่ได้รับความนิยมจึงต้องเลิกกิจการไป

3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิทักษ์ (2528) ได้ศึกษาเรื่องตลาดนัดโคน กระบือ ในภาคเหนือและได้สรุปถึงบทบาทของตลาดนัดโคน กระบือ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องดังนี้ ในส่วนของเกษตรกร ตลาดนัดโคน กระบือ เป็นสถานที่ที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนโคน กระบือ ไว้ใช้งาน ก่อให้เกิดการหมุนเวียนเงินทุนของเกษตรกร เป็นสถานที่สำหรับพบปะของเกษตรกรในการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในการเลี้ยงสัตว์ ทั้งยังเป็นสถานที่และความสำคัญของตลาดนัดต่อหน่วยงานราชการคือ เป็นตลาดนัดค้าสัตว์เสรี ทำให้ลดขั้นตอนระหว่างเกษตรกรและผู้บริโภค ทำให้เกิดผลดีต่อการตลาด และเป็นแนวทางต่อการตลาด และเป็นแนวทางพัฒนาไปสู่สัตว์ได้อย่างเสรี ช่วยกระตุ้นและส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคน กระบือเพิ่มขึ้นและยังช่วยควบคุม และป้องกันโรคระบาดในโคน กระบืออีกด้วย

ชูศักดิ์ (2538) ได้ศึกษาเรื่อง กาดจัว มิติหนึ่งของภาพสะท้อนในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสังคมชาวนาในภาคเหนือ ของประเทศไทยพบว่า บริเวณที่ราบแอ่งเชียงใหม่ ลำพูน มีตลาด โคน

กระบือ 4 ตลาด มีความต้องการโค กระบือ เพื่อใช้บริโภคและการเกษตรเพิ่มขึ้นและในตลาดโค กระบือ มีสินค้าจากโรงงานประเภทสิ่งของอุปโภค บริโภค รถจักรยานและรถจักรยานยนต์เข้าไป แทนที่ ผลผลิตในท้องถิ่น ทำให้เกษตรกรต้องปรับตัวหลายประการเช่น การบริโภค สิ่งของ สังคม เมืองเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค การเกิดร้านค้าในหมู่บ้านหรือรอบ ๆ ตลาดโค กระบือ การเกิดขึ้นชนชั้นพ่อค้าและเกษตรกร การถูกเอารัดเอาเปรียบ การกดขี่ของผู้มีอำนาจใน ท่ามกลางการปรับตัว เกษตรกรก็ยังมีเอกลักษณ์ของตนเองในเรื่อง แนวคิด การยึดมั่นในประเพณี และวัฒนธรรมเดิม สามารถสังเกตได้จากสังคมเกษตรกรซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบตลาดโค กระบือ

ศิริลักษณ์ (2537) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทที่คาดหวังกับบทบาทที่เป็นจริงของตลาด โค กระบือ ในการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในทัศนะของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าในด้าน เศรษฐกิจและสังคมมีความแตกต่างกันที่สเนคติของเกษตรกรไม่มากนัก ตลาดนัดโค กระบือเป็น สถานที่ที่เกษตรกรสามารถนำโค กระบือ มาขายได้ เป็นแหล่งที่เจ้าหน้าที่จะให้ความรู้และคำแนะนำ แก่ เกษตรกรด้านการเลี้ยงสัตว์ ทัศนะคติต่อบทบาทที่ได้ปฏิบัติจริงของตลาดนัด โค กระบือ อยู่ ในระดับกลาง ต่อบทบาทที่เป็นจริงของตลาดนัดโค กระบือ มีความสัมพันธ์กับรายได้และการคิด ต่อบุคคลอื่น ส่วนทัศนะของเกษตรกรต่อบทบาทที่คาดหวังของตลาดโค กระบือ มีความสัมพันธ์ กับการคิดต่อบุคคลอื่นเท่านั้น

กรมปศุสัตว์ (2539) ได้สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับรายชื่อนัดตลาด เจ้าของตลาด สถานที่ตั้ง กำหนดเวลาจัดตลาด และปริมาณสัตว์ที่นำมาซื้อขายในแต่ละครั้ง สำหรับจังหวัดที่มีการจัด ตลาดนัด โค กระบือ รวม 33 จังหวัด มีตลาดโค กระบือทั้งสิ้น 76 แห่ง แยกเป็นรายภาคสรุปได้ดังนี้

ภาคกลาง ได้แก่ ลพบุรีและชลบุรี รวม 2 จังหวัด มีตลาดนัดโค กระบือทั้งสิ้น 5 แห่ง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ สุรินทร์ อุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด อ่างทองเจริญ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม มุกดาหาร เลย สกลนคร อุรธานี หนองบัวลำภู รวม 17 จังหวัด มีตลาดนัดโค กระบือทั้งสิ้น 47 แห่ง

ภาคเหนือ ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ พะเยา ลำปาง ลำพูน กำแพงเพชร ตาก พิชญโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย นครสวรรค์ อุทัยธานี อุตรดิตถ์ รวม 13 จังหวัด มีตลาดโค กระบือ ทั้งสิ้น 23 แห่ง

ภาคใต้ ได้แก่ นราธิวาส มีตลาดนัดโค กระบือ 1 แห่ง